

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากชุมชนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาสำหรับนำไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้
 - 1.1. การศึกษารวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.2. การพัฒนาหลักสูตร
2. การประเมินและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ประกอบด้วย
 - 2.1. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในเชิงทฤษฎี โดยการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 2.2. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในด้านการนำไปปฏิบัติ โดยการทดลองใช้หลักสูตร
3. การปรับปรุงหลักสูตรและรายงานผลการวิจัย
 - 3.1. การปรับปรุงหลักสูตร โดยการนำผลการประเมินและตรวจสอบหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง ใช้หลักสูตรมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
 - 3.2. รายงานผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย
 - 1.1. กลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งกระจายอยู่ตามเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าพระยา กลุ่มวังหลวง กลุ่มบูรพาและ

กลุ่มชนบุรี โดยสุ่มตัวแทนเขตจากทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งหมด 14 เขต เขตละ 300 คน รวม 4,200 คน โดยได้รับความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการเขตและหัวหน้าศูนย์สาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร จากแบบสอบถามจำนวน 4,200 ฉบับ ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 3,820 ฉบับ

1.2 ประชากรที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 15 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรและทดลองใช้หลักสูตรประกอบด้วย

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านหลักสูตรและการสอนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาจำนวน 5 ท่าน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จาก กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางกลุ่มที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2541 จำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย

1.1 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของคนกรุงเทพฯและคุณลักษณะที่ประสงค์ของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทัศนะของคนกรุงเทพฯ

1.2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาโดยใช้ฐานข้อมูลชุมชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร ประกอบด้วย

2.1 หลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา

2.2 เอกสารหลักสูตร ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียนวิชาพลเมืองศึกษาและแผนการสอนวิชาพลเมืองศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเอกสารหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา ประกอบด้วย

3.1 แบบประเมินเอกสารหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา

3.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพลเมืองศึกษา

3.3 แบบวัดเจตคติต่อหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา

3.4 แบบวัดเชิงสถานการณ์

3.5 แบบประเมินตนเอง

แบบแผนการทดลองเป็นแบบกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม มีการทดสอบก่อนเรียนและภายหลังการเรียน

สมมติฐานการวิจัย ในส่วนของการทดลองใช้หลักสูตร

1. ค่าเฉลี่ยของคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม ภายหลังการเรียนตามหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาจะสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 50
2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาภายหลังการเรียนตามหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาสูงกว่าก่อนการเรียนทั้ง 3 กลุ่ม
3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม ภายหลังการเรียนตามหลักสูตรจะเป็นไปในทางบวก

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย ได้หลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาเป็นหลักสูตรเพื่อใช้เป็นรายวิชาบังคับเลือก ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีคำอธิบายรายวิชาและจุดประสงค์รายวิชา ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตและประวัติความเป็นมาของกรุงเทพมหานคร

ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร แนวทางการแก้ปัญหาและวิเคราะห์ผลกระทบของปัญหาที่มีต่อสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

ศึกษากฎหมายที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบและการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติด วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์และ

แนวทางปฏิบัติตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จุดประสงค์รายวิชา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในกรุงเทพมหานคร

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น เห็นแนวทางในการแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหของกรุงเทพมหานคร

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เห็นความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่เป็นกติกาของสังคมและปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ ความสำคัญและพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบและการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติด วิเคราะห์ที่ตัดสินใจและเลือกปฏิบัติตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ถูกต้องจนเป็นกิจนิสัย

และเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์รายวิชาทั้ง 4 ประการดังกล่าว จึงได้กำหนดให้มีเนื้อหาสาระของหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาจำนวน 4 หน่วย ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนในกรุงเทพมหานคร แต่ละหัวข้อประกอบด้วยรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

1.1 สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

1.2 ประวัติความเป็นมาของกรุงเทพมหานคร

1.3 สภาพแวดล้อมทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต

2. สภาพและปัญหาสำคัญของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

2.1 สภาพและปัญหาของกรุงเทพมหานคร

2.2 ปัญหาที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร

2.2.1 ปัญหาอาชญากรรม

2.2.2 ปัญหายาเสพติด

2.2.3 ปัญหาการจราจร

2.2.4 ปัญหามลพิษทางอากาศ

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

3.1 ความหมายของกฎหมายและลักษณะสำคัญของกฎหมาย

3.2 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ

3.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่

3.4 พระราชบัญญัติจราจรทางบก

3.5 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนในกรุงเทพมหานคร

4.1 ความรับผิดชอบ

4.2 ความมีระเบียบวินัย

4.3 ความซื่อสัตย์สุจริต

4.4 ความขยันหมั่นเพียร

4.5 การต่อต้านและไม่ลองยาเสพติด

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร เน้นการใช้วิธีสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางวิธีสอนที่นำมาใช้ได้แก่ บทบาทสมมติ การสอนโดยใช้กรณีศึกษา การเล่นเกมส์ การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรได้กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติและทักษะ พร้อมทั้งเสนอรูปแบบวิธีการและระยะเวลาการวัดและประเมินผลในลักษณะที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ใช้หลักสูตร

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากชุมชนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนการดำเนินวิจัยและได้ผลการวิจัยตามที่ได้เสนอไปแล้วและจากผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าประเด็นสำคัญที่สมควรนำมาอภิปราย 2 ประเด็นคือ การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตร

1. การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบของหลักสูตรเป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ฐานข้อมูลชุมชนและในการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาทางด้านหลักสูตรหลายท่านที่สำคัญคือ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1971 : 10) ที่ได้เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรนั้นผู้ที่จะพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามสำคัญ 4 ประการคือ (1) มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาต้องการให้ผู้เรียนได้รับ (2) มีวิธีการคัดเลือกประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร และ (4) จะประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างไร คำตอบของคำถามทั้ง 4 ประการดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นของหลักสูตร คัดเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะบรรจุไว้ในหลักสูตร กำหนดวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และในขณะเดียวกันคำตอบของคำถามทั้ง 4 ประการ ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นของหลักสูตรคือ หลักสูตรจะต้องประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลด้วย

นอกจากนั้นในการจัดลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ (2531 : 14) และขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์ (2527 : 38) ที่ได้เสนอขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรเริ่มตั้งแต่ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน/วิเคราะห์สถานการณ์ (2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) การคัดเลือกและจัดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล (5) การเสนอแนวทางในการใช้หลักสูตร (6) การประเมินผลหลักสูตรและประเมินผลการเรียนรู้ และ (7) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

จากการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวพบว่า สามารถช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้เกิดความสะดวกและได้ผลดี จึงกล่าวได้ว่าเป็นระบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากความสำเร็จของหลักสูตรที่ผู้

วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรมีประเด็นสำคัญสำหรับการอภิปราย ดังนี้

1.1 การศึกษา รวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรจัดเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญมากในการที่จะช่วยให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของชุมชนและผู้ใช้หลักสูตร และมีความเป็นไปได้สูงมากในการนำหลักสูตรไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ต้องมีสาระครอบคลุมและมีปริมาณเพียงพอซึ่งกรมวิชาการ (อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่, 2536 : 75) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องศึกษา สภาวะสภาพปัญหา เศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสำคัญของข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวและต้องการให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้กับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครได้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในกรุงเทพมหานครกระจายอยู่ในทุกเขตการปกครอง เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,820 คนกระจายอยู่ในทุกกลุ่มของเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครและเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของ 14 เขต จากจำนวนทั้งหมด 40 เขต และเป็นที่น่าสนใจว่าระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายคือ กระจายอยู่ในทุกระดับการศึกษาคือ อยู่ในระดับมัธยมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา ระดับปริญญาตรีและระดับอนุปริญญา มีที่ไม่ได้เรียนหนังสือเพียงเล็กน้อย จึงพอสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ตั้งแต่ระดับอ่านออกเขียนได้ไปจนถึงระดับสูงกว่าปริญญาตรี

นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะอาชีพของกลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่อย่างหลากหลายและบางอาชีพมีจำนวนใกล้เคียงกัน เช่น อาชีพค้าขาย พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง/ลูกจ้าง รองลงมาคือ รับราชการ ประกอบอาชีพอิสระ แม่บ้าน นักศึกษา นักธุรกิจ/อุตสาหกรรม เกษตรกร และที่มีจำนวนน้อยคือ ข้าราชการบำนาญ/ทันอายุการทำงาน และนักการเมือง

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนั้นผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากหัวหน้าศูนย์สาธารณสุขของกรุงเทพมหานครและผู้อำนวยการเขตทั้ง 14 เขต ในการเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ที่มาบริการรักษาที่ศูนย์สาธารณสุขและจากประชาชนที่มาติดต่อราชการที่สำนักงานเขต โดยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างในขณะรอรับบริการจากเจ้าหน้าที่ จึงทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นในส่วนของการศึกษาข้อมูลจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้

ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการอย่างแท้จริงและได้พยายามที่จะสัมภาษณ์ประกอบการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพราะข้อมูลพื้นฐานจะเป็นตัวกำหนดขั้นต้นถึงคุณภาพของหลักสูตร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในส่วนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีประเด็นสำคัญที่ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษามีความเห็นตรงกันคือ ความจำเป็นที่จะต้องใช้อุข้อมูลจากชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร และควรมีหลักสูตรใช้เฉพาะท้องถิ่น โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งมีบริบททางสังคมแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ และนอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ มากมายและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นความจำเป็นและเป็นความต้องการของสังคมที่จะต้องจัดให้มีหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษา และจากการสำรวจปัญหาและความต้องการและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทำให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในส่วนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า จุดประสงค์ของหลักสูตรพลเมืองศึกษาได้แก่ (1) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ประเทศชาติ (2) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของกฎหมายในฐานะที่เป็นกติกาสังคมและปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะพลเมืองดีของสังคม (3) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคมและแนวทางในการแก้ไข และ (4) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนในสังคมประชาธิปไตย

ในส่วนของการขยายและการจัดเนื้อหาหลักสูตรพลเมืองศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเนื้อหาควรนำมาจากแขนงวิชาต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น และเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมืองในสังคม เน้นเหตุการณ์ปัจจุบัน

ในส่วนของการขยายการจัดเนื้อหาเน้นการเตรียมนักเรียนเพื่อให้สามารถสร้างอุปนิสัยที่ดี มีวินัยในการทำงานและมีจริยธรรม เน้นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและให้สามารถพัฒนาตนเองทั้งทางจิตใจและสติปัญญา และจัดเนื้อหาโดยเน้นทักษะทางสังคม

ในส่วนของเนื้อหาหลักสูตรพลเมืองศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ (1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์มี 5 คุณลักษณะ คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านและไม่ลองยาเสพติดและความขยันหมั่นเพียร (2) ความรู้สำหรับการเป็นพลเมืองดี ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายต่าง ๆ บทบาทของพลเมือง สิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพลเมือง ปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไข ในส่วนของกฎหมาย รัฐธรรมนูญมีปรากฏอยู่ในรายวิชาบังคับแล้วจึงมิได้นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรพลเมืองศึกษาอีก ส่วนปัญหาสังคมและแนวทางแก้ไขถึงแม้ว่าจะมีปรากฏอยู่ในรายวิชาบังคับก็ตามอยู่บ้าง แต่เป็นลักษณะของการนำเสนอปัญหาสังคมในภาพรวมของทั้งประเทศไม่ได้เจาะลึกเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร จึงปรากฏ

เนื้อหา ส่วนนี้อยู่ในหลักสูตรพลเมืองศึกษาด้วย (3) ทักษะที่จำเป็นและพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วม ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร ทักษะในการแก้ปัญหาและการเคารพในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น มีใจกว้าง

จากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา โดยใช้ข้อมูลจากชุมชนทำให้ได้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน และได้หลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งต่างจากการพัฒนาหลักสูตรที่ผ่านมาซึ่งต้องจัดทำเพื่อให้ทั่วประเทศ จึงต้องจัดทำในลักษณะกลาง ๆ แต่ในสภาพความเป็นจริงชุมชนแต่ละแห่งจะมีบริบทแตกต่างกัน หลักสูตรจึงเหมาะสมในการให้นักเรียนเห็นภาพรวมของทั้งประเทศแต่ก็ควรมีหลักสูตรเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการชุมชน

1.2 การสร้างหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญและเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากที่สุด การจัดองค์ประกอบของหลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญ หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ได้กำหนดองค์ประกอบตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1971 : 29) และได้เพิ่มองค์ประกอบตามที่กรมวิชาการได้กำหนดไว้ตามโครงสร้างของหลักสูตร ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อจะทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น องค์ประกอบที่ผู้วิจัยได้จัดไว้ในหลักสูตรคือ หลักการและเหตุผล คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล องค์ประกอบดังกล่าวจะสอดคล้องส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน การจัดองค์ประกอบของหลักสูตรเมื่อพิจารณาหลักการเหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตรแล้ว ต่อมาก็คือการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สำหรับหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะใช้คำว่า จุดประสงค์รายวิชา การกำหนดจุดประสงค์รายวิชาเป็นการกำหนดว่าหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง ซึ่งในการกำหนดจุดประสงค์รายวิชาของหลักสูตร จะต้องครอบคลุมจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติและด้านทักษะปฏิบัติ แต่อาจมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน จุดประสงค์รายวิชาจะเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ที่เน้นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1.3 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาสาระของหลักสูตรและกลุ่มผู้เรียนในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน สำหรับหลักสูตรนี้ส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง วิธีการที่ใช้คือ การอภิปรายกลุ่ม การใช้กรณีศึกษาเป็นสื่อในการนำการอภิปรายหรือใช้ปัญหาเป็นสื่อในการอภิปราย การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น วิธีการดังกล่าวทำให้มั่นใจได้ว่าวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การประเมินและตรวจสอบเอกสารหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้มีการตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะนำหลักสูตรไปทดลองใช้จริง การประเมินและตรวจสอบเอกสารหลักสูตรสามารถทำได้หลายวิธี วิธีที่ผู้วิจัยเลือกใช้คือ การประเมินและตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เหตุที่เลือกใช้วิธีนี้เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการพัฒนาหลักสูตร และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการพัฒนาหลักสูตรและการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตรมาแล้ว นอกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยยังได้ให้ความสำคัญกับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาวิชาและได้มีการศึกษาวิจัยในด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาอยู่อย่างสม่ำเสมอ จากแนวทางดังกล่าวการประเมินและตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิจึงน่าจะได้รับผลตรงตามความเป็นจริง ตลอดจนได้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรอย่างละเอียดและชัดเจนมากกว่าการประเมินโดยวิธีอื่น ๆ

สำหรับวิธีการประเมินและตรวจสอบเอกสารหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหลักสูตรและการสอน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ทำให้ได้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นสำหรับการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรอย่างชัดเจนมาก และจากการประมวลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ตรงกันหลายประเด็นและมีความคิดเห็นที่หลากหลายออกไปด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการนำไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

2. การทดลองใช้หลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาด้านหลักสูตรหลายท่าน เช่น ไทเลอร์ (Tyler, 1971 : 104) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535 : 78) ได้เสนอว่า การประเมินและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร โดยการนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์จริงของการจัดการเรียนการสอนหรือไม่และเพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยของหลักสูตร ดังนั้นข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรนี้จะมีประโยชน์มากต่อการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการนำ หลักสูตรไปทดลองใช้นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สกิลเบค (Skilbeck, 1982 : 280) และ โจทิพย์ เรือรัตนพงษ์ (2538 : 25-29) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าก่อนการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงนั้นควรได้มีการทดลองใช้หลักสูตรเพื่อประเมินและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อน

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการทดลองผู้วิจัยได้พยายามควบคุมตัวแปรที่อาจจะมีผลต่อการทดลอง ตัวแปรที่ผู้วิจัยควบคุมในกลุ่มทดลองทุกกลุ่มคือ (1) ตัวแปรด้านเนื้อหา โดยเนื้อหาที่ใช้สอนกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม เป็นเนื้อหาเดียวกัน (2) ตัวแปรด้านระยะเวลาการสอน ใช้เวลา

สอนเท่ากันทุกกลุ่ม และ (3) ตัวแปรด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มทดลองทุกกลุ่มผู้วิจัยสอนเองโดยใช้วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเหมือนกันตลอดการทดลอง

ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้

1. การเตรียมการทดลองใช้หลักสูตร

การเตรียมเอกสารประกอบกรเรียนการสอน สื่อการสอนตามกิจกรรมการสอนที่ระบุไว้ในแผนการสอน เตรียมแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดเจตคติและแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2. กำหนดแบบแผนการทดลองรูปแบบการทดลองในการศึกษาครั้งนี้คือ แบบมีการวัดก่อนและ

2.1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดการสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางกลุ่มที่ 1 ที่สุ่มได้จากโรงเรียน 3 ประเภทคือ โรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา และสุ่มเข้ากลุ่มโรงเรียนละ 1 ห้องเรียน แต่โดยสภาพความเป็นจริง ผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้สุ่มเลือกห้องจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 โรงเรียน เพราะโรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียน คัดเลือกเด็กให้แก่ผู้วิจัยและเป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม ที่โรงเรียนจัดให้เป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดี

2.2 การทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้สอนเองทั้ง 3 กลุ่ม

2.3 ระยะเวลาการทดลองใช้หลักสูตรใช้เวลา 1 ภาคเรียน

2.4 การควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ควบคุมในทุกกลุ่มทดลองคือ ตัวแปรด้านเนื้อหา คือ ใช้เนื้อหาเดียวกันตลอดการทดลอง ตัวแปรด้านระยะเวลาคือ ใช้เวลาสอนเท่ากันทุกกลุ่มคือ สัปดาห์ละ 2 คาบ ตัวแปรด้านวิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มทดลองทุกกลุ่มจะได้รับการสอนโดยวิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกันตลอดการทดลอง

3 การดำเนินการทดลอง

3.1 ทำการทดสอบกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนทำการสอนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดเจตคติและแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อวัดพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเจตคติที่มีต่อวิชาพลเมืองศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

3.2 ทำการสอนตามแผนการสอน โดยสอนทั้ง 3 กลุ่มในเนื้อหาและกิจกรรมการสอนเดียวกัน

3.3 ทำการทดสอบภายหลังการสอนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดเจตคติ และแบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. การปรับปรุงหลักสูตร

การปรับปรุงแก้ไขโดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเด็นสำคัญของการทดลองใช้หลักสูตรที่จะนำมาอภิปรายมีดังนี้

2.1 การทดสอบความรู้ก่อนเรียนและภายหลังเรียนของผู้เรียน เพื่อเปรียบเทียบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ ทักษะและเจตคติตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งตามหลักการแล้วหลักสูตรที่ผ่านขั้นตอนการพัฒนาตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะและมีเจตคติต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดได้

2.2 การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 50 และสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน และเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย จึงกล่าวได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรนี้มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้จริงได้

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ความเข้าใจจากการทดลองใช้หลักสูตรสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของสุชาติ ลิ้มตระกูล (2532 : 294) ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียนใน เขตกรุงเทพมหานคร, ผลงานวิจัยของ จิตรลดา สุวดีกุล (2532 :166) ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมไทย ร่วมสมัยในระดับอุดมศึกษาตามกระบวนการทางสังคม, งานวิจัยของ สมจิต จันทร์ฉาย (2533 : 275) ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรบริโภคนศึกษาเพื่อนำไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนเมืองและงานวิจัยของ นิภาพร ต่ายทอง (2533 : 185) ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรหน่วยย่อยสารเคมี กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลงานวิจัยดังกล่าวได้ข้อสรุปเหมือนกันคือเมื่อนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

2.3 การพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า คะแนนเฉลี่ยภายหลังเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของทั้ง 3 กลุ่ม และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 50 ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ได้ทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนชาย โรงเรียนสตรี และโรงเรียนสหศึกษา หลักสูตรพลเมืองศึกษาที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้เช่นเดียวกัน

2.4 ด้านเจตคติ ผลการวัดเจตคติของผู้เรียนต่อหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาก่อนเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่มมีเจตคติต่อหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาในระดับมากและดีมาก ผลการวัดเจตคติของผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกันและเมื่อวัดเจตคติของผู้เรียนภายหลังการเรียนตามหลักสูตรแล้วพบว่าเจตคติต่อหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาของผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่มไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบเจตติกติก่อนการเรียนกับภายหลังการเรียน พบว่าไม่แตกต่างกันในทุกกลุ่มทดลอง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ การที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นพลเมืองที่อยู่แล้ว

2.5 การวัดคุณลักษณะ การวัดคุณลักษณะของผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือการวัดโดยใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์และแบบประเมินตนเองโดยวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 5 คุณลักษณะพบว่า

1) การพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดเชิงสถานการณ์และระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อนเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดเชิงสถานการณ์และระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้ง 5 คุณลักษณะ คือ ด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การต่อต้านและไม่ลองยาเสพติด ภายหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) การพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบประเมินตนเองและระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ก่อนเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมาก น้อย และ ปานกลาง ดังนี้

คุณลักษณะความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัยของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มอยู่ในระดับน้อย ส่วนคุณลักษณะความซื่อสัตย์สุจริตของกลุ่มทดลองที่ 1 และ 3 อยู่ในระดับน้อยและกลุ่มทดลองที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง และมีข้อน่าสังเกตว่าในคุณลักษณะการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติดของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการโรงเรียนสีขาวตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โครงการโรงเรียนสีขาวเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงปลอดจากยาเสพติด สื่อลามก การพนันและการทะเลาะวิวาท โดยกำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ให้แก่นักเรียน การที่โรงเรียน 3 แห่งจัดกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนสีขาว จึงน่าจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะของการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินตนเองก่อนเรียนของผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่ม ไม่แตกต่างกันและเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบประเมินตนเองและระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์หลังเรียนของกลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมากและปานกลาง ดังนี้

คุณลักษณะความรับผิดชอบและการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติดของกลุ่มทดลองทั้ง 3 อยู่ในระดับมาก ส่วนคุณลักษณะความซื่อสัตย์สุจริตและความขยันหมั่นเพียรของกลุ่มทดลองที่ 1 และ 2 อยู่ในระดับมาก ส่วนของกลุ่มทดลองที่ 3 อยู่ในระดับปานกลาง และในส่วนของคุณลักษณะความมีระเบียบวินัย

ของกลุ่มทดลองที่ 1 อยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มทดลองที่ 2 และ 3 อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบประเมินตนเองภายหลังเรียนของกลุ่มทดลองพบว่าสูงกว่าก่อนเรียนทุกกลุ่มและทุกคุณลักษณะ และเมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มก็พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบประเมินตนเองหลังเรียนของกลุ่มทดลองทุกกลุ่มสูงกว่าก่อนเรียนอย่างเห็นได้ชัด

เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มทดลองทั้ง 3 กลุ่มมีค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินตนเองและระดับคะแนนของคุณลักษณะความรับผิดชอบและการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติดอยู่ในระดับมากในทุกกลุ่มทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดเชิงสถานการณ์ซึ่งแสดงว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่พัฒนาได้มากจากการเรียนตามหลักสูตรนี้คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและการต่อต้านและไม่ลองยาเสพติด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้

1. ควรได้เสนอให้มีการบรรจุหลักสูตรรายวิชาพลเมืองศึกษาไว้ในรายวิชาบังคับเลือก กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเสนอขออนุมัติใช้เป็นหลักสูตรในระดับท้องถิ่น โดยเสนอผ่านคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา การวัฒนธรรมระดับเขตเพื่อให้เห็นชอบและกำหนดรหัสวิชาแล้วจึงนำเสนอกรมวิชาการเพื่อพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้

2. ควรได้มีการนำหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาไปทดลองใช้ในโรงเรียนซึ่งอยู่ต่างสังกัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เช่น โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

3. ควรได้มีการนำหลักสูตรวิชาพลเมืองศึกษาไปทดลองใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษาในกลุ่มอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้เฉพาะกับท้องถิ่นในกลุ่มวิชาอื่น ๆ เช่น กลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ เป็นต้น

2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ฐานข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ใช้ฐานข้อมูลจากโรงเรียน ใช้ฐานข้อมูลจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือหน่วยงานอื่น ๆ

3. ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครู อาจารย์ได้พัฒนาหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ เพื่อใช้สอนในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้หลักสูตรที่จะพัฒนาขึ้นมุ่งสนองความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากความแตกต่าง รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและเปิดโอกาสให้ครู อาจารย์มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย